

регулювання економіки. – 2008. – Т.2, № 4. – С. 143–149. 6. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / відп. ред. С.І. Дорогунцов. – К.: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2004. – 336 с. 7. «Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року» / Кабінет Міністрів України. – Офіційний вісник України. – К.: ДП «Держреєстр, 2007. – № 79. – С. 170. 8. Проект закону України «Про Стратегію національної екологічної політики на період до 2020 року». – [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – 2010.– Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf.

УДК: 177.7:004.7:329.17:329.18:329.26(477)

Роман Пасічний

Національний університет «Львівська політехніка»

АКТИВІЗАЦІЯ ПРАВОРАДИКАЛЬНИХ РУХІВ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

© Пасічний Р., 2011

Розглядаються основи ідеології та рівень активності праворадикальних рухів та організацій України. Вивчаються Інтернет-ресурси цих рухів та організацій як засіб залучення нових членів, зокрема з середовища футбольних вболівальників. Досліджуються причини участі в нетолерантних діях чи висловлюваннях. Робиться висновок, що гармонійна злагода громадян в Україні має забезпечуватися на основі правового захисту.

Ключові слова: праворадикальні рухи й організації, моби, футбольні фанати, Інтернет-простір, націонал-соціалізм, екстремізм, скінхеди.

Roman Pasichnyy

REVITALIZATION OF THE RADICAL RIGHTMOVEMENTS IN UKRAINE: CAUSES AND CONSEQUENCES

Consider the basis of ideology and the level of activity right radical movements and organizations of Ukraine. Studed links of these movements and organizations as a means of attracting new members, including the environment of football fans. Investigate the causes of participation in intolerant acts or statements. The conclusion is that the harmony of citizens in Ukraine must be provided on the basis of legal protection.

Keywords: tolerance, rightmovements and organizations, internet, nationalism, nacional-socializm, extremism, skinhead.

У 2012 р. відбудеться чемпіонат з футболу Євро-2012. Україна, як одна з країн, де він відбудеться, активно готується до його проведення. Та підготовка до чемпіонату – це не тільки стадіон, готелі, дороги, клуби. Це насамперед люди – уболівальники, футбольні фанати. Очікується приїзд уболівальників з інших країн, відповідно постає «проблема» людей з іншим кольором шкіри та віросповіданням. Активізація неонацистських та правоекстремістських угруповань та поширення їхньої ідеології серед футбольних фанів зумовлює актуальність статті. Ці організації, рухи та їхня ідеологія відповідно будуть об'єктом та суб'єктом дослідження. Проблему молодіжних праворадикальних рухів досліджували такі науковці: М. Бабій, О. Вітринська, В. Жадько, В. Калюжний, В. Любчук, В. Новік, Г. Сергієнко та ін. Новизна роботи полягає у дослідженні місця і ролі фанатських угруповань у праворадикальних організаціях та рухах.

Активізація праворадикальних рухів в Україні була спровокована резонансною подією у м. Марганець Дніпропетровської області, коли під час бійки у кафе вірменин вбив міліціонера. Як наслідок, у місті розпочались масові безлади та побиття іноземців. [4]. Тоді голосно про себе заявили такі українські організації, як «Автономні націоналісти», «Патріот України», «СПАС», «АРСА», ВО «Свобода». Якщо ж уважніше подивитись на ці організації, справді організаціями з чіткою структурою і ієрархією будуть лише «Патріот України» (колишня молодіжна Соціал-національна партія України, тепер ВО «Свобода»), ВО «Свобода» та «СПАС» (політична партія «Соціал-патріотична асамблея славян»). Решта позиціонують себе як етномережу самодостатніх українських громад без первинного керівного центру («АРСА») [7], або рух, вільний і незалежний від існуючих партій і організацій, легальна діяльність якого забезпечується формально-юридичним створенням будь-якої кількості «громадських об'єднань» різних соціальних напрямів і назв [6].

Голова ВО «Свобода» О. Тягнибок прокоментував ситуацію: «Незважаючи на щільну інформаційну блокаду, багаторічні проповіді «політ коректності» та примусове насадження «толерантності» до чужинців, правда про трагедію прорвалася крізь тенета офіціозу. Намагання правоохоронних органів видати вбивство молодого сержанта за звичайну побутову бійку та приховати конфлікт на ґрунті ненависті до українців, не дали жодного результату. Реакція українців Марганця стала сюрпризом як для непроханих гостей, так і для представників влади, за сприяння якої вірменська меншина протягом багатьох років почувала себе господарем в місті та зухвало демонструвала свою зверхність над корінними мешканцями. Самоорганізувавшись, українці нарешті відродили кращі козацькі традиції Запорізької Січі, і дали рішучу відсіч займам на вулицях рідного міста. Врятуватись від народного гніву знахабнілим вихідцям із Закавказзя допомогло лише втручання загонів міліції особливого призначення, оперативно стягнутих у Марганець» [1].

На основі цих подій ВО «Свобода» констатує низку тенденцій:

1. Завдяки потуранням демоліберальної влади та політики Брюсселя з перетворення України в багатонаціональний сміттєзбірник Європи, на території нашої держави, особливо в південно-східних регіонах, формуються справжні гетто чужинців, які активно освоюють український життєвий простір.

2. Корумпованість антиукраїнської влади призводить до того, що кожного року зростає потік як легальних, так і нелегальних мігрантів, які цілеспрямовано осідають в українських містах.

3. Ментальні, соціальні та культурні відмінності між мігрантами і автохтонним населенням призводять до зростання міжнаціональної напруги, а небажання правоохоронних органів захищати українців від агресії чужинців призводить до трагічних наслідків.

Враховуючи це, на превеликий жаль, доводиться констатувати, що трагедія у Марганці може стати «першою ластівкою» у низці подібних інцидентів вже найближчим часом, а в перспективі Україна може постати перед загрозою масових мігрантських заворушень [5].

Схожі коментарі з'явилися і на сайтах праворадикальних рухів. Щоправда вони були гострішими та інколи носили заклики до помсти та вигнання іноземців.

З часом активність цих організацій, без резонансних подій, на яких можна «робити ім'я», спала. Не маючи потужної політичної платформи вони змушені рухатись в фарватері потужніших політичних гравців (тієї ж «Свободи»), виступаючи своєрідним радикальним, молодіжним фронтом.

Діючи анонімно та відчуваючи безкарність, ці рухи уможливають ксенофобські висловлювання та заклики.

Серед мотивів, за якими молодь утягується у вуличну – нетолерантну діяльність, можна виділити такі чинники:

Мода. Цьому у чималому ступені сприяє ореол таємничості, невловимості, небезпеки, сили, безкарності, що створюють навколо цього явища деякі матеріали в ЗМІ. Прагнення відповідати якомусь модному образу інколи висловлюється в перевазі одягу та взуття певних торговельних марок і є лише способом виділитися з юрби. Дехто поступово втягується в екстремістську активність і піддається ідеологічній обробці “старших товаришів”.

Бажання належати до групи. Стаючи шкіном, виголрюючи голову, беручи участь у тусовці, акціях, Інтернет-обговореннях, можна відчути себе частиною чогось більшого, відчути за своїми плечима силу та розум товаришів, які підтримають тебе у важку хвилину.

Реакція (помста, образа). Учасниками мобів можуть стати через особисту образу, бажання помститися, особисті невдачі. Ставши жертвою злочину, скоєного злочинцем неслов'янської зовнішності, особа мітить тавром “злочинець-нелегал” відразу цілі національні групи та шукає способи завдати удару у відповідь.

Ідеологічні переконання. Захоплення історією, спроба осмислити своє існування, країни, нації, помножене на доступність величезної кількості матеріалів (здебільшого суперечливих) та першоджерел класиків з питань нацизму, фашизму, формує світогляд людини. Натхненні доступними для розуміння фальсифікаціями типу “Протокол сіонських мудреців”, роботами Клімова, Гітлера, спекулятивними відеофільмами (“Вічний жид”, “Тріумф волі”), заглиблюються у вивчення цієї тематики. Згодом частина з них починає пошук однодумців, співрозмовників, формуючи цілі ідеологічні співтовариства у Живих Журналах (ЖЖ) та на форумах в Інтернеті. Уявлювана ними соціальна значущість їхніх дій дає змогу багатьом з них впоратися з підлітковою кризою та проблемою самоусвідомлення. Людина отримує “смысл життя” – охорона білих України (Європи, світу) від “темношкірих, єврейських та інших загарбників”.

Ситуація. Частина акцій, здійснених радикальними мобами, має спонтанний характер. Компанія молодих людей вирішує почати “щось” – дії порятунку світу від “чужих”. Не маючи кінцевої мети, вони можуть побити іноземця або вчинити акт вандалізму. Часто це відбувається у стані алкогольного сп'яніння. Вони не можуть пояснити свої мотиви та посилаються на те, що “всі робили – і я робив”, або “не пам'ятаю, я був п'яний”. Тобто такі дії є радше п'яним хуліганством, аніж ксенофобією.

Сплеск активності цих рухів в Україні цього разу також не є випадковим. Вони – відлуння московських подій, де було чітко видно поєднання футбольного та праворадикального рухів, під час заворушень у Москві у грудні 2010 р. Причина заворушень – вбивство уболівальника «Спартака» Є. Свірідова. Звинувачують у вбивстві футбольного фаната-дагестанця, котрий під час бійки вистрелив у нього з травматичного пістолета. Наслідком цієї події стали масові марші протесту та хода пам'яті, які переросли у ксенофобські виступи та побиття іноземців.

Парадоксальним є те, що на підтримку українських націоналістів вийшли націоналісти українські (так вони себе позиціонують): «Патріот України» та «Автономні націоналісти». За детальнішого розгляду цих організацій бачимо, що до націоналізму вони мають дуже опосередковане відношення, вони себе називають соціал-націоналістами. Ідеологія – перепис положень «Націократії» М. Сціборського, «Програми дій УНА-УНСО» початку 1990-х рр., та заклики до панславизму та панування білої раси (що є дивним для націоналістів) [3]. Широко використовуються статті Ю. Михальчишина (ВО «Свобода») [2]. Очевидно існує зв'язок «Патріота України» та ВО «Свобода». Попри слабку ідеологічну базу ці організації та рухи використовують заклики до «рішучих дій», «радикальних змін», «солідарності-соціальності» та «чистоти нації». Показовим є те, що жодна з них не подає власного визначення терміна «нація», «солідарність» та «соціалізм», до яких закликають.

Цікавим є те, що організаційна структура, гасла та символи цих рухів тотожні російським. Відсутність мовного бар'єру дає змогу здійснювати експорт ультраправої ідеології з Росії. Загальна ідеологія, що ними розділяється, ґрунтується на думці про перевагу “білої раси” над іншими, та побоювання небезпеки, що їй загрожує, у вигляді “змішаних шлюбів”, “засилля іммігрантів”, “єврейських змов”.

Це сама стосується й ідеології – ідеї панславизму та домінування білої раси з «набризком» етнічної культури. Більшість акцій та закликів є тотожними, і що цікаво, відбуваються майже одночасно, окрім випадків реакції на певні події чи підтримки один одного. Це наштовхує на думку щодо існування «єдиної стратегії», чи точніше «єдиного центру управління» цими рухами. Варто

значити, що саме звеличення “білої раси” багато у чому і стає каменем спотикання у відносинах між наці-скінами та націоналістами. Вважаючи, що “Україна – понад усе”, останні посідають набагато толерантніші та поміркованіші позиції з багатьох питань.

Показовим є те, що на маршах та акціях на підтримку російських праворадикалів вийшли тільки представники «Патріота України» та «Автономних націоналістів». Футбольні фани, якщо й брали участь, то не як уболівальники своїх клубів, з символікою та гаслами клубів, а як прихильники ідеології організацій-учасників, під їхніми прапорами та гаслами. Незважаючи на те, що члени футбольних фан-клубів здебільшого є членами праворадикальних рухів та організацій, на стадіонах та під час офіційних виїздів вони не використовують символіку руху (організації), а лише символіку клубу. Це можна розцінювати як позитивний момент – розділення спортивного та ідеологічного, хоча варто визнати, що за подальшої активізації цих рухів і активної пропаганди з їх боку, можливе злиття спорту (фан-клубів) та ідеології.

Наше суспільство, якщо воно претендує на перспективне майбутнє, не уявляється без домінування принципів толерантності. Її основоположна сутність має виходити з того, що держава, незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх чинників, є найбільш зацікавленою у впровадженні принципу толерантності серед своїх громадян, водночас гарантуючи їм рівність перед законом, незалежно від їхнього походження, расової та національної належності, мови, політичних поглядів та релігійних переконань. На основі правового захисту в Україні має забезпечуватися гармонійна злагода громадян, представників усіх національностей та віросповідань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазур М.О. Марганець: грона гніва дозріли? – [Електронний ресурс] / М.О. Мазур // «Народна правда». – Режим доступу: [http:// narodna.pravda.com.ua/local/4a4cb956e21d9/](http://narodna.pravda.com.ua/local/4a4cb956e21d9/);
2. Михальчишин Ю. Революційний соціал-націоналізм. – [Електронний ресурс] / Ю. Михальчишин // Патріот України. Головний сайт. – Режим доступу: <http://www.patriotukr.org.ua/index.php?rub=stat&id=364>.
3. Патріот України. Головний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patriotukr.org.ua/index.php?rub=doc>.
4. Після вбивства міліціонера у Марганці почалося полювання на вірменів. – [Електронний ресурс] // ТСН. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/pislya-vbivstva-militsionera-u-margantsi-pochalosya-polyuvannya-na-vmeniv.html>.
5. Трагедія в Марганці може стати «першою ластівкою» у низці подібних інцидентів вже найближчим часом. – [Електронний ресурс] //Прес служба ВО «Свобода». – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/diyalnist/komentari/011123/>.
6. Чому автономні націоналісти? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opir.info/pro-nas/>.
7. Що таке Арійська Стрілецька Асоціація — АРСА. – [Електронний ресурс] // «Народний оглядач». – Режим доступу: <http://sd.org.ua/news.php?id=13667>.